

важко звикати до дружнього, демократичного стилю спілкування українських викладачів. Африканські студенти звикли на батьківщині до «жорсткішого» стилю спілкування з викладачем. Загальноприйнятий в Україні стиль спілкування в аудиторії вони можуть сприйняти як загравання. У зв'язку з тим, що сучасний університет – це полікультурний простір, в якому відбувається діалог культур представників різних народів, викладачі ЗВО повинні володіти методикою організації міжнаціонального та міжкультурного спілкування. Організація професійно-педагогічного спілкування з іноземними студентами вимагає від викладача вдосконалення психолого-педагогічної підготовки та достатніх теоретичних знань у галузі етнопсихології та етнопедагогіки.

Література:

1. Моргунова Н.С., Приходько С.О. Особливості педагогічного спілкування з китайськими студентами в умовах онлайн-навчання. *Nový horizont edukácie pedagóga a študenta: vedecký recenzovaný zborník*. Technická univerzita v Košiciach. Košicia, 2022. С.83-91.

Проблеми формування національно-мовної самосвідомості особистості у вищій школі

Чернявська С.М.

к. іст. н., доц., завідувачка кафедри української мови

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Немерцова О.Є.

ст. викл.кафедри української мови

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

e-mail: kurmpl@ukr.net

м. Харків, Україна

Національна самосвідомість є найважливішою умовою культурного розвитку особистості. Складовою частиною національної самосвідомості та національної культури є ставлення до рідної мови, оцінка її як окремішньої, самобутньої, здатної до акумулювання досвіду інших народів і до вираження

національної мовної картини світу. Культ рідної мови – вияв певності нації в своїх силах, її віри в своє майбутнє.

Процес формування національно-мовної самосвідомості, мовної особистості починається в родині і поглиблюється в навчально-виховних закладах, де має приходити усвідомлення не тільки родинного, етнічного, а й духовного зв'язку зі своєю нацією. Інтелектуально-культурне середовище вищої школи є підмурів'ям для зростання національної інтелігенції, формуванням майбутньої суспільно-державної еліти [1, с. 29]. Народи завдяки дії духовної еліти творять національну самосвідомість, етнокультурну ідентичність, націю. Історія свідчить, що під час переходу нації від національного нігілізму до патріотизму почуття національної гідності проростає за умови єдності народу і еліти. Єдність ця повинна базуватися на використанні рідної мови у родині, у сфері освіти, науки, виробництва, управління. Питання соціальної функції української мови є наріжним каменем у процесі формування національно-мовної самосвідомості особистості. Мовну практику країни завжди розробляє і впроваджує в життя еліта.

Особливості викладання курсу української мови в технічному вищому закладі зумовлені сьогодні дією чинників як об'єктивних (стан мови, сприятлива для життя мови соціально-політична ситуація, традиція суспільного використання мови, повноцінне функціонування мови в усіх сферах життя), так і суб'єктивних (внутрішня готовність мовця здобувати мовне виховання, розуміння мовних обов'язків громадянина, активне ставлення до мови). Але труднощі викладання пов'язані не стільки з невирішенням деяких суто лінгвістичних проблем щодо української мови, скільки рівнем її соціального функціонування, тобто мірою її необхідності власному народові.

Публічне обговорення проблем мовно-політичного характеру не може не впливати на навчально-виховний процес. Тому викладання курсу ускладнюється необхідним розглядом проблем, які виходять за межі лінгвістики як такої і аналізуються в соціолінгвістиці: проблеми соціальної

диференціації мови, соціальних аспектів білінгвізму та багатомовності, зв'язку і взаємодії мови і культури. Особливу цікавість аудиторія виявляє до аналізу таких питань, як мова і нація, національна мова, державна мова, мовна політика, мовна ситуація, мовне законодавство.

Викладання української мови передбачає втілення у свідомість студента загальноновизнаних науковцями положень про мову як першооснову розвитку будь-якої нації, про взаємозв'язок понять «культура мови, загальний культурний і духовний рівень нації» [2, с. 281]. У категоріальній тріаді соціолінгвістичної системи «мова – нація – культура» мова відіграє визначальну роль, є духовною структурою, на основі якої твориться сама нація, найсуттєвішою складовою частиною національного самовираження, тобто національної культури. Розгляд української нації з її мовою і культурою, з її самобутністю, особливістю менталітету в світовому і європейському контекстах допоможе звільнитися від низки нав'язаних і глибоко закорінених у свідомості стереотипів.

Проблема державного унормування щодо співіснування мов різних етносів завжди виникає в поліетнічних країнах. Аналіз мовної ситуації в різних державах і їхніх мовних законодавств дає можливість розглянути проблеми соціального функціонування української мови в контексті світової практики, оцінити реальний стан розвитку мови і прогнозувати подальші кроки в її розвитку як соціально значущої для суспільства і держави одиниці. Аргументована відповідь на питання, чи здатна українська мова повноцінно обслуговувати всі сфери державного життя суспільства, чи мала вона в своїй історії і має сьогодні належні підстави й здобутки, повинна переконати в закономірності процесу розширення сфери функціонування української мови.

Принципу перспективності/неперспективності мов, принципу градації народів та культур за ступенем їхньої досконалості викладач повинен протиставити загальноновизнаний принцип рівноцінності і якісної непорівнянності всіх мов, культур і народів земної кулі. Кожен народ належить

до певної культури і має свою мову не випадково, а тому, що вони знаходяться в гармонії з його внутрішньою сутністю, що ця внутрішня сутність саме в цій культурі, і мова може знайти найповніше і найяскравіше вираження. Природні мови здатні виразити все, що необхідно, хоча інколи не зовсім точно. Всі мови однаково зручні для спілкування, не існує мов кращих або гірших. Мовознавство не розподіляє мови за принципом придатності/непридатності, бо всі мови мають достатню повноту виражальних засобів і виражають один і той же позамовний світ.

Формування мовно-національної особистості передбачає виховання культури міжнаціональних відносин. І тут великої ваги набуває розгляд соціолінгвістичних аспектів культури мови. Уважне та дбайливе ставлення до мови кожного народу, виховання взаємоповаги передбачає розширення мовокраїнознавчої інформації, що входить у мовне виховання.

Таким чином, соціолінгвістичний підхід до викладання мови повинен сприяти розв'язанню актуальних питань мовно-культурної політики в державі через виховання національно-мовної свідомості, яка, цілком належачи до мовно-культурної спільноти, усвідомлює свою співвідповідальність за історичне майбутнє цієї спільноти. Національно-мовна самосвідомість особистості починається тоді, коли носіям національної літературної мови не байдуже, як вони говорять і пишуть, як сприймається їхня мова в різних середовищах, а також у контексті інших мов.

Література:

1. Мацюк Г. Соціолінгвістика як інтеграційний напрям досліджень в умовах сучасної парадигми: міжнародний досвід й українська перспектива. Наукові записки НаУКМА. т.137. Філологічні науки (Мовознавство). Київ, 2019. С. 28-34.
2. Селіванова О.О. Сучасна соціолінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля – К, 2016. 716 с.